شۇئەيب ئەلەيھىسسالام

زامانىمىزدىكى بىر قىسىم كىشىلەر دىنىنىڭ مەۋھۇم مەسىلىلەر ۋە ئەخلاقىي ئۆلچەملەردىن ئىبارەت ئىكەنلىكىگە ئىشىنىدىكەن.

بۇ گۇناھ ۋە خاتا چۈشەنچىدۇر. دىن ئىككىنچى چۈشەنچىدە ھايات ۋە مۇئامىلە ئۇسۇلىدۇر.

بىرىنچى چۈشەنچىگە نىسبەتەن بولسا، الله قا باغلىنىشتۇر.

شۇڭا تەۋھىد ۋە ئىلاھىي مەسىلىلەر ئارىسى بىلەن ئەخلاقىي ئۆلچەملەرنى ۋە ئىنسانلارنىڭ كۈندىلىك ھايات پائالىيەتلىرىنى بىر - بىرىدىن ئايرىۋېتىش (دىننى ئىنساننىڭ ھاياتىدىن چىقىرىپ تاشلاپ) ، ئۇنى ئەھمىيەتسىز يىغىلىشلار ۋە قۇرۇق مۇراسىملارغا ئايلاندۇرۇپ قويۇش دېگەنلىكتۇر.

ھەزرىتى شۇئەيبنىڭ قىسسىسى بۇ مەسىلىنى ئوچۇق ئوتتۇرىغا قويغان ئىدى.

الله تائالا قۇرئاندا مۇنداق دېگەن ئىدى:

﴿مەديەن (ئەھلى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر﴾.[1]

پۈتۈن پەيغەمبەرلەرنىڭ چاقىرىقى ھېچقاچان ئۆزگەرمەيدىغان ئوخشاش چاقىرىقتۇر. ئىماننىڭ ئاساسى بۇدۇر. بۇ ئاساسسىز ئىمان، ئىمان بولالمايدۇ.

شۇئەيب بۇ ئاساسنى چۈشەندۈرگەندىن كېيىن دەۋىتىنى داۋاملاشتۇردى:

﴿ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا كەم بەرمەڭلار، مەن سىلەرنى ھەقىقەتەن باي ھېسابلايمەن، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ھەممىنى قورشاپ تۇرغۇچى كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) نىڭ ئازابىغا دۇچار بولۇشۇڭلاردىن قورقىمەن﴾.[2]

شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋھىدىنىڭ ئارقىسىدىنلا كۈندىلىك ئېلىم - سېتىم ئىشلىرىنى، ئامانەت ۋە ئادالەت ئىشلىرىنى (مەسىلىلىرىنى) تىلغا ئېلىشىدىكى سەۋەب شۇكى، مەديەن ئاھالىسى تارازىدا ھىيلىگەرلىك قىلاتتى. كىشىلەرنىڭ ھەققىنى يېيىشتىن قورقمايتتى. مەديەن خەلقى نامەرت ۋە نومۇسسىز بولغاندىن سىرت، قەلب ۋە قول پاكلىقىنى بۇزىدىغان بۇ رەزىل قىلمىشنى تىجارەتتىكى ئۇستىلىق، ئەقىللىقلىق دەپ

---

[1] سۈرە ھۇد 84 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ھۇد 84 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھېسابلايتتى. پەيغەمبەر ئۇلارنىڭ بۇ قىلمىشىنىڭ پەسكەش بىر ئوغرىلىق ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ، ئۇلارنى قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇردى.

ئىنسانلارنىڭ ھاياتىدىكى ئىلىم ـ سېتىم ئىشلىرىنى تۈزىتىش ئۈچۈن شۇئەيبنىڭ دىنىنىڭ چىقارغان ھۆكمىگە قاراڭ:

﴿ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆلچەمنى توغرا ئۆلچەڭلار، تارازىنى توغرا تارتىڭلار، كىشىلەرگە نەرسىلەرنى كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ پىتنە ـ پاسات تېرىماڭلار﴾.①

شۇئەيب توختىماستىن ھەق دىنغا دەۋەت قىلاتتى. قەۋمىنىڭ كۆڭلىگە ياقمايدىغان اللە نىڭ مەنئى بۇيرۇقلىرىنى تەبلىغ قىلىش بىلەن بىرگە مۇلايىملىق بىلەن نەسىھەت قىلىپ ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى مايىل قىلىشقا تىرىشاتتى. ئۇلارنى ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا دۇرۇس بولۇشقا، باشقىلارنىڭ ھەققىنى يېمەسلىككە دەۋەت قىلاتتى.

باشقىلارنىڭ ھەققىنى ۋە نەرسە ـ كېرەكلىرىنى كەم بېرىش پەقەت تىجارەتكىلا خاس ئەمەس. بۇ ئىش كۈندىلىك مۇئامىلىلەرگە مۇناسىۋەتلىك ئومۇمىي ئىشتۇر. ئۇ ئىشلارنى پۈتۈنلەي يېڭى بىر ئۆلچەمگە سالىدۇ. ئەنە ئۇ ئامانەت ئۆلچىمىدۇر. شۇنىڭدەك تەۋھىد، ئېتىقاد، ئامانەت ۋە ئادالەت يولىدا ئىنسانلارنىڭ ئۇسلۇبلىرىنى ۋە كۈندىلىك ھاياتى مۇئامىلىلىرىنى ئۆزگەرتىشتە چوڭ رول ئوينايدۇ.

قۇرئاندا بۇ ھەقتە مۇنداق دېيىلگەن:

﴿كىشىلەرگە نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار﴾.②

بۇ يەردىكى «نەرسە» سۆزىنىڭ مەنىسى كەڭ بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىگە ماددىي ۋە مەنىۋى نەرسىلەر، يەنى تۈرلۈك ئىشلار ۋە ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى كىرىدۇ.

بۇ ئايەت، مەيلى كىشىلەرگە مېۋە ـ كۆكتاتلارنى تارتىپ بەرگەندە قىلىنغان ھەقسىزلىق بولسۇن ياكى باشقىلارنىڭ ئىش ـ ئەمگەكلىرىنى ئەجىرسىز قىلىپ قويۇش ئارقىلىق قىلىنغان ھەقسىزلىق بولسۇن، ھەر تۈرلۈك ھەقسىزلىقنىڭ ھارام ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بەرمەكتە.

چۈنكى باشقىلارغا زۇلۇم قىلىش ھايات سەپىرىدە ئازاب، ئۈمىدسىزلىك ۋە بوشاڭلىق تۇيغۇلىرىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بۇ ئىنسانلارنىڭ ئۆز ئىچىدىن يېڭىلىشىغا ۋە ئىش مۇناسىۋەتلىرىنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئاندىن كېيىن ھايات تېخىمۇ قىيىنلىشىپ، چىدىغۇسىز ھالغا كېلىدۇ. شۇڭا قۇرئان ئايەتلىرى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىنماسلىق ھەققىدىكى ئاگاھلاندۇرۇشنى تولۇق بايان قىلماقتا.

---

① سۈرە ھۇد 85 ـ ئايەت.
② سۈرە ھۇد 85 ـ ئايەت.

www.munber.org

﴿يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يۈرمەڭلار. ئۇ نەرسە ئاللاھنىڭ ساقلىغىنى (يەنى ھالال يولدا ئېرىشكەن ئاز پايدا) سىلەرگە ياخشىدۇر، ئەگەر سىلەر مۆمىن بولساڭلار﴾.[1]

ئاندىن كېيىن ئۇ ئۇلار بىلەن الله نىڭ ئارىسىنى ئۇچۇق قويۇپ قويىدۇ. ئاندىن ئۆزى ھەققىدە توختىلىپ، ئۇلارغا ئۆزىنىڭ ئۇلار ئۈچۈن ھېچقانداق نەرسىگە ئىگە ئەمەسلىكىنى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ۋەكىلى، قوغدىغۇچىسى ۋە مۇھاپىزەتچىسى ئەمەسلىكىنى چۈشەندۈردى. چۈنكى ئۇ پەقەت رەببىنىڭ ئايەتلىرىنى ئۇلارغا تەبلىغ قىلىدىغان بىر پەيغەمبەردۇر.

﴿مەن سىلەرگە مۇھاپىزەتچى ئەمەسمەن﴾.[2]

شۇئەيب مانا بۇ ئۇسلۇبتا قەۋمىگە ئىشنىڭ جىددىي، مۇھىم ۋە ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى. ئۇ ئۇلارنىڭ بۇزغۇنچىلىقىنىڭ ئاقىۋىتىنى ئېنىق چۈشەندۈردى ۋە ئۇلارنى ئۆز ئاقىۋىتىگە تاشلاپ قويدى.

شۇئەيب سۆزلىگەندە قەۋمى ئۇنىڭغا قۇلاق سالاتتى. ئۇنىڭ سۆزى تۈگىشى بىلەنلا قەۋمى سۆزلەشكە باشلايتتى:

﴿ئۇلار: «ئى شۇئەيب! سېنىڭ نامىزىڭ (يەنى دىنىڭ) سېنى ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) بىزنى تاشلاتقۇزۇشقا ياكى ماللىرىمىزنى خالىغىنىمىزچە تەسەررۇپ قىلىشىمىزنى تەرك ئەتكۈزۈشكە بۇيرۇمدۇ؟ سەن تازىمۇ كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ، تازىمۇ توغرا يول تاپقان ئادەمسەن﴾.[3]

مەدىيەن خەلقى بۇلاڭچىلىق قىلىدىغان، كارۋانلارنى قورقۇتىدىغان ۋە ئەيكە بۇتىغا چوقۇنىدىغان ئىنكارچىلار ئىدى.

ئەيكە بولسا، قويۇق ئۆسكەن دەرەخزارلىقتىكى بىر دەرەخ ئىدى. ئۇلار بەكمۇ قوپال مۇئامىلىلىك ئىنسانلار ئىدى. تارازا ـ ئۆلچەمنى كەم تۇتاتتى. باشقىلاردىن ئارتۇق ئېلىپ، كەم بېرەتتى. ئەنە شۇنداق تۇرۇپمۇ، شۇئەيبكە يۇقىرىقىدەك گەپلەرنى قىلغىنىغا قارىمامسەن؟

ـ ئى شۇئەيب! ساڭا بۇيرۇق قىلغان سېنىڭ نامىزىڭمۇ؟

خۇددى بۇ ناماز شۇئەيبنى باشقۇرىدىغان، ئۇنىڭغا ۋەسۋەسە ۋە بۇيرۇق قىلىدىغان جادىگەر ئىدى. شۇئەيبمۇ قىلچە ئويلانماي ۋە ئىككىلەنمەيلا ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغانىدى. خۇددى شۇئەيب نامىزى تۈپەيلىدىن شۇنداق قىلىۋاتقان ۋە ھېچنىمىنى چۈشەنمەيدىغان ماشىنا ئادەم ئىدى.

---

[1] سۈرە ھۇد 85 ـ 86 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ھۇد 86 ـ ئايەت.
[3] سۈرە ھۇد 87 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿ئۇلار: «ئى شۇئەيب! سېنىڭ نامىزىڭ (يەنى دىنىڭ) سېنى ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) بىزنى تاشلاتقۇزۇشقا...بۇيرۇمدۇ؟﴾[1]

ئۇلار ئەنە شۇنداق يەڭگىلتەكلىك ۋە مازاق قىلغان پوزىتسىيە بىلەن شۇئەيبنىڭ نامىزىنىڭ يوق يەردىن ئىش تېرىپ، ئۇنىڭ ئۆز قەۋمىگە ئەجدادلىرى چوقۇنغان نەرسىدىن ۋاز كەچكۈزۈشكە بۇيرۇق قىلىۋاتقانلىقىنى خىيال قىلىشتى. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئەجدادلىرى دەرەخ ۋە ئۆسۈملۈكلەرگە چوقۇناتتى. شۇئەيبنىڭ نامىزى بولسا، ئۇلارنى بىر اللە غا ئىمان ئېيتىشقا بۇيرۇيتتى. شۇئەيب نېمە ئۈچۈن بۇنداق يولسىزلىق قىلىدۇ؟ ياكى مۇنداق دېيىشكىمۇ بولىدۇ: شۇئەيبنىڭ نامىزى نېمە ئۈچۈن بۇنداق يولسىزلىق قىلىدۇ؟ شۇئەيبنىڭ قەۋمى ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە مانا مۇشۇنداق مازاق خاراكتېرلىك سۆزلەرنى قىلدى. يەنە شۇنداق مازاق شەكلىدە مۇنداق دەپ سوراشتى:

﴿ماللىرىمىزنى خالىغىنىمىزچە تەسەررۇپ قىلىشىمىزنى تەرك ئەتكۈزۈشكە بۇيرۇمدۇ؟﴾[2]

ـ ئى شۇئەيب! سېنىڭ نامىزىڭ بىزنىڭ ئىرادىمىزگە ۋە ماللىرىمىزنى قانداق ئىشلىتىشىمىزگە ئارىلىشىۋاتىدۇ.

ـ ماددىي مۇئامىلىلەردە ئىمان بىلەن نامازنىڭ نېمە ئالاقىسى بار؟

شۇئەيبنىڭ قەۋمى بەكلا ئاقىلانە دەپ ئويلىغان بۇ سوئالى بىلەن ئىمان مەسىلىسىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدى. بۇنىڭ ئىنسانلارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئىقتىسادى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى قوبۇل قىلمىدى.

ئۇنداقتا بۇ بىر كونا مەسىلە ئىدى...

بۇ، ئىقتىسادىي ھايات بىلەن ئىسلامنىڭ ئارىسىنى بۇزۇش ئۈچۈن كۆرسىتىلىۋاتقان تىرىشچانلىق بولۇپ، بارلىق پەيغەمبەرلەر، گەرچە ئىسىملىرى ئوخشاش بولمىسىمۇ، بۇنى تۈزىتىش مەقسىتىدە ئەۋەتىلگەن ئىدى ۋە بۇ تىرىشچانلىق شۇئەيب قەۋمىنىڭ ئۆمرىدىنمۇ ئۇزۇن، كونا مەسىلە ئىدى.

ئۇلار دىنىنىڭ كۈندىلىك ھاياتلىرىغا، سۆز ـ ھەرىكەتلىرىگە، ئىقتىسادلىرىغا ۋە ماللىرىنى خالىغانچە قوللىنىش ئۇسۇللىرىغا ئارىلىشىشىنى قوبۇل قىلمىدى. مال ـ قوللىنىش، ئىستېمال قىلىش ياكى سەرپ قىلىش ئەركىنلىكى دىن بىلەن ئالاقىسى بولمىغان، بەلكى ئىنساننىڭ ئۆز ئەركىنلىكىگە باغلىق نەرسە ئىدى. ئۇ ئىنساننىڭ شەخسىيىتىگە ئائىت تۇرسا، دىن نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا ـ بۇنىڭغا چات كىرىۋالىدۇ؟

[1] سۈرە ھۇد 87 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ھۇد 87 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

شۇئەيبنىڭ قەۋمى ئۇ ئېلىپ كەلگەن ئىسلامنى مانا مۇشۇنداق چۈشەنگەنىدى. بۇ چۈشەنچە، ھازىرقى دەۋرىمىزدىكى كۆپلىگەن مىللەتلەرنىڭ چۈشەنچىسىدىن قىلچە پەرقلەنمەيتتى.

ئىنسانلارنىڭ شەخسىي مۇئامىلىلىرى، ئىقتىسادىي ھاياتلىرى، ئىشلەپچىقىرىش يوللىرى، ماللىرىنى قوللىنىش ئۇسۇلى بىلەن ئىسلامنىڭ نېمە ئالاقىسى بار ئىدى؟ ئىنسانلار ماللىرىغا ئۆزلىرى خالىغانچە مۇئامىلە قىلىدۇ. ئىسلامنىڭ كۈندىلىك ھاياتىمىز بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟

﴿سەن تازىمۇ كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ، تازىمۇ توغرا يول تاپقان ئادەمسەن﴾.[1]

ئۇلار بۇ سۆزلىرى بىلەن ناۋادا سەن كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ، توغرا يول تاپقان ئادەم بولغىنىڭدا مۇنداق سۆزلەرنى دېمەيتتىڭ دېگەندەك قىلىپ، يەنە شۇئەيبنى مازاق قىلىشىۋاتاتتى. ئەگەر بىز شۇئەيبنىڭ قەۋمىدىن ئۇلارنىڭ دىنغا قانداق قارايدىغانلىقىنى سورايدىغان بولساق، ئۇلار دىنىنىڭ ئۆزلىرىنى تېخىمۇ توغرا، تېخىمۇ پاك ۋە اللە نىڭ يەر يۈزىدىكى خەلىپىلىكىگە تېخىمۇ لايىق قىلىدىغان بىر ھايات يولى ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلىشىدۇ. يەنە ئۇلاردىن دىنىنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ھەققىدە سورىساق، ئۇلار دىنىنىڭ كۈندىلىك ھاياتقا ئارىلاشمايدىغان، روھىي ۋە ياخشى ئېتىبارلارنىڭ توپلىمى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويۇشىدۇ. بۇ چۈشەنچىگە ئاساسلانغاندا، دىن بىر زىنىنەت بويۇمىغا ئايلىنىپ قالىدۇ. خالاس.

بۇ بىر كۈلكىلىك چۈشەنچىدىن ئىبارەت. چۈنكى اللە پەيغەمبەرلەرنى ۋە دىننى زىنىنەت بۇيۇمى بولۇش ياكى كۆڭۈل ئېچىش ئۈچۈن ئەۋەتمەيدۇ.

اللە پەيغەمبەرلەرنى يېڭى بىر ھايات يولى بىلەن ئەۋەتىدۇ. بۇ يول بىر قىسىم پرىنسىپ ۋە پىكىرلەرنى ئۆزئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئەگەر ئۇ پرىنسىپ ۋە پىكىرلەر ئومۇمىي خەلق ھاياتىغا ۋە شەخسىي ھاياتقا ھاكىم بولىدىغان بىر تۈزۈمگە ئايلانمىغىچە، (ئۇ پرىنسىپ ۋە پىكىرلەرنىڭ) ھېچقانداق ئەھمىيىتى بولمايدۇ.

دىنىنىڭ مەنىسى بۇ چۈشەنچىگە ئاساسەن توغرىلىنىدۇ. دىنىنىڭ سۆيگۈ مۇناسىۋەتلىرىدىن باشلاپ ئويلىنىش قائىدىسىگە، ئارام ئېلىش كۈنلىرىنى دېڭىز ساھىلىدا ئۆتكۈزۈش، پۇل ـ مېلىنى سەرپ قىلىش، مال ـ بايلىقىنىڭ تارقىلىشى ۋە كۆپىيىش ئىنتىزامى، ئىنسان كۈچىدىن پايدىلىنىپ ۋە ئىشلەپچىقىرىش شارائىتلىرىنىڭ تەييارلىنىشىغىچە بولغان، كۈندىلىك ھاياتنىڭ بارلىق مەسىلىلىرىگە ئارىلىشىدىغانلىقىنى بۇ چۈشەنچىگە ئاساسەن بىلىۋالالايمىز:

---

[1] سۈرە ھۇد 87 ـ ئايەت.

دىن بۇلارنىڭ ھەممىسىگە ھۆكۈمران بولۇپ، ئىنسانلار بۇنى چۈشەنگەندىلا دىن ئاندىن ھەقىقىي دىنغا ئايلىنىدۇ. ئۇنداق بولمىغاندا خاتالىق ۋە قالايمىقانچىلىق كېلىپ چىقىدۇ.

شۇئەيب قەۋمىنىڭ دىنىنىڭ ئۇلارنىڭ كۈندىلىك ھاياتىغا نىزام بەلگىلىشىگە قارشى چىققانلىقى ئۇچۇن ئۆزىنى مازاق قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، ئۇلارنىڭ مەسخىرىلىرىگە پىسەنت قىلماي، ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن ئۇلارغا ئۆزىنىڭ روشەن پاكىت بىلەن اللە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئېيتاتتى. ئۇ ئۆزى باشقىلارغا دېگەن سۆزىنىڭ تەتۈرىسىنى قىلىشنى خالىمايتتى. ئۇ ھېچنەرسىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن چەكلىمىگەندى. ھەر نەرسىگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئۆزىگە ئىشىنىشىنى ئۈمىد قىلمايتتى. ئۇ بىر پەيغەمبەر ئىدى. ئۇ قەۋمىگە بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ دەۋەتلىرىنى شۇ پاساھەتلىك جۈملە بىلەن خۇلاسىلىدى:

﴿مەن پەقەت (سىلەرنى) قولۇمدىن كېلىشىچە تۈزەشنىلا خالايمەن﴾.①

ئۇنىڭ ئەسلى مەقسىتى ئىسلاھ قىلىش بولۇپ، مانا بۇ ھەقىقىي مەنىدىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ چاقىرىقلىرى ئىدى. ئەسلىدە ھەر بىر پەيغەمبەر ئىسلاھاتچى ئىدى. ئەقىللەرنىڭ، قەلبلەرنىڭ، ئومۇمىي ۋە شەخسىي ھاياتنىڭ ئىسلاھاتچىلىرى ئىدى.

﴿شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، پەرۋەردىگارىم ماڭا روشەن پاكىت (يەنى پەيغەمبەرلىك) ۋە كەڭتاشا ھالال رىزىق ئاتا قىلغان تۇرسا، (مەن شۇنداق نېمەتلەرنى ئاتا قىلغان پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلامدىم؟) سىلەرگە قىلىش مەنئى قىلغان نەرسىنى ئۆزەممۇ قىلىشنى خالىمايمەن، مەن پەقەت (سىلەرنى) قولۇمدىن كېلىشىچە تۈزەشنىلا خالايمەن، مەن پەقەت اللە نىڭ ياردىمى بولغاندىلا مۇۋەپپەقىيەت قازىنالايمەن، (ھەممە ئىشتا) اللە غا تايىنىمەن ۋە ئۇنىڭغا يۈزلىنىمەن﴾.②

ئۇلارغا ئۆز غايىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويغاندىن ۋە ئۆز دەۋاسىنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئەقىللىرىگە قانات تاقاپ، ئۇلارنى ئىنسانىيەت تارىخى بىلەن مۇناسىۋەتلىك كىتابنىڭ ئىچىدە سەيلە قىلدۇرۇشقا باشلىدى. ئۇلارغا ئۆزلىرىدىن بۇرۇن ئۆتكەن نۇھ قەۋمى، ھۇد قەۋمى ۋە سالىھ قەۋمىنىڭ قانداق ھالاك بولغانلىقىنى، لۇت قەۋمىنىڭ دىيارىنىڭ ئۆزلىرىدىن يىراقتا ئەمەسلىكىنى ئەسلەتتى.

شۇئەيب سۆزلىرىنى ئۇلارنىڭ جاھىللىقىنىڭ ئۇلارنى ئۆزىنى يالغانچىغا چىقىرىشقا ۋە قارشى چىقىشقا ئۈندەيدىغانلىقىنى ئاگاھلاندۇرۇش بىلەن باشلىدى.

پەيغەمبەرلەرگە قارشى چىقىش ئېغىر ئاقىۋەتكە گىرىپتار قىلىدۇ. ئۇلارنى يالغانچىغا چىقارغانلار دائىم ھالاك بولىدۇ.

---

① سۈرە ھۇد 88 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە ھۇد 88 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ ماڭا قارشى تۇرغانلىقىڭلار سىلەرنى نۇھنىڭ قەۋمى ياكى ھۇدنىڭ قەۋمى ۋە ياكى سالىھنىڭ قەۋمى دۇچار بولغان ئازابقا دۇچار قىلمىسۇن. لۇت قەۋمى (نىڭ دىيارى) سىلەر (نىڭ جايىڭلار) دىن يىراق ئەمەس، پەرۋەردىگارىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، مېنىڭ پەرۋەردىگارىم (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر، (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر»﴾.[1]

پەيغەمبەر ئۇلارنى الله قا دەۋەت قىلىپ، ئىسلاھ مېتودىنى ئوتتۇرىغا قويغان، جاھىللىق قىلىشنى چەكلىگەندىن ۋە ئۆزلىرىدىن ئىلگىرى ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ ھالاك بولغانلىقى بىلەن قورقۇتقاندىن كېيىن، ئۇلارغا تەۋبە ـ ئىستىغفار ئىشكىنى كەڭ ئاچتى ۋە ئۇلارنى سىپايىلىق بىلەن ناھايىتى مەرھەمەتلىك ۋە مېھرىبان الله غا يۈزلەندۈردى.

شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، شۇئەيبنىڭ قەۋمى ئۆزلىرىگە ئازابنى تاللىۋالغانىدى. ئۇلارنىڭ قەلبلىرىنىڭ قاتتىقلىقى، ھارام تاپاۋەتكە ئامراقلىقى، شۇ ۋاقىتتىكى تۈزۈملىرىنى ياقتۇرۇشلىرى ۋە شۇئەيبكە قەتئىي قارشى چىقىشلىرى قاتارلىقلار كاپىرلارنىڭ شۇئەيب ئەلەيھىسسالامغا تىلى بىلەن تۆۋەندىكىدەك جاۋاب بېرىشكە ئېلىپ كەلدى:

﴿ئۇلار: «ئى شۇئەيب! بىز سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭنىڭ نۇرغۇنىنى چۈشەنمەيمىز﴾[2] دېدى.

سېنىڭ نېمە دېگەنلىكىڭنى چۈشەنمىدۇق. بىز سەندىن بىزار بولدۇق. سەن چۈشىنىكسىز نەرسىلەرنى سۆزلەۋاتىسەن.

﴿بىز ئەلۋەتتە سېنى ئارىمىزدا كۈچسىز ئادەم دەپ قارايمىز﴾.[3]

ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقانلار يوقسۇل ۋە چارىسىز، ئاجىز كىشىلەر ھېسابلىناتتى. بايلار، يۇقىرى تەبىقىلىكلەر ۋە ئۇلارنىڭ قوللىغۇچىلىرى شۇئەيبكە قارشى چىققانىدى. شۇئەيبنىڭ دەۋىتىنى ئۆز كۆڭلىدىكىدەك ئەمەلگە ئاشۇرۇشى ئۈچۈن ئىنسانىي قاراش بويىچە يېتەرلىك كۈچى يوق ئىدى. شۇڭا ئۇ زەئىپ، كۈچسىز دەپ قارىلاتتى.

﴿سېنىڭ قەۋم ـ قېرىنداشلىرىڭ بولمىغاندا ئىدى، بىز سېنى چوقۇم تاش ـ كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرەتتۇق﴾.[4]

ئەگەر يېقىنلىرىڭ، قەۋمىڭ ۋە ساڭا ئەگەشكەنلەر بولمىسا ئىدى. بىز ئازگال كولاپ، سېنى چالما ـ كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرەتتۇق.

﴿«سەن بىزگە ئەتىۋارلىق ئەمەسسەن» دېدى﴾.[5]

[1] سۈرە ھۇد 89 ـ 90 ـ ئايەتلەر.
[2] سۈرە ھۇد 91 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە ھۇد 91 ـ ئايەتنىڭ بىرقىسمى.
[4] سۈرە ھۇد 91 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[5] سۈرە ھۇد 91 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

قەۋم ئۇنى مازاق قىلىشتىن توختاپ، ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. شۇئەيب ئۇلارنىڭ ئەخمىقانە مازاقلىرىغا قارشى دەلىل كەلتۈرگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارمۇ سۆز شەكلىنى ئۆزگەرتتى. ئۇنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى چۈشەنمىگەنلىكىنى، ئۇنى كۈچسىز ۋە پېقىر دەپ قارايدىغانلىقىنى، ئەگەر ئۇنىڭ تۇغقانلىرىدىن قورقمىسا ياكى ئۇنىڭ قوغقانلىرى ئۆزلىرىگە بېسىم ئىشلەتمىسە، ئۇنى ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇنىڭدىن بىزار بولغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىغا مۇناسىۋەتلىك سەۋەبلەر بولمىسا، ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولغانلىقلىنى ئېيتتى.

شۇئەيب ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلدى.

ئۇلارنىڭ ئۆزىگە قىلغان يامانلىقىنى كەچۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئەقىللىرىنى ئويغىتىشنى مەقسەت قىلغان بىر سوئال سورىدى:

﴿ئى قەۋمىم! مېنىڭ قەۋم قېرىنداشلىرىم سىلەرگە الله دىنمۇ ئەتىۋارلىقمۇ؟﴾[1]

بۇنى بۇلارنىڭ ئۇنداق تەسەۋۋۇر قىلىشى ئەقىلغا ئۇيغۇنمۇ؟ ئەسلى ئۇلار كائىناتقا ھاكىم بولغان ھەقىقىي كۈچ - قۇۋۋەت ئىگىسىنى تونىمايتتى. ئەزىز (كۈچلۈك) بولغان يەقەت الله دۇر. قۇۋۋەتلىك بولغانمۇ ئۇدۇر. ئۇلار بۇنى بىلىشى لازىم ئىدى، كائىناتتا الله تىن باشقىسىغا ئەھمىيەت بەرمەسلىكى، الله تىن باشقىسىدىن قورقماسلىقى ۋە الله تىن باشقىسىنىڭ كۈچىنى ئويلىماسلىق لازىم ئىدى. چۈنكى الله ئىنسانىنىڭ ئۈستىدە تىزگىنلەپ تۇرغۇچىدۇر.

قەۋمى شۇئەيبتىن بىزار بولۇشقا باشلىغانىدى. قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى تويلىنىپ مۇنداق دېيىشتى:

﴿«ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھىرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى﴾.[2]

ئۇلار يېڭى بىر تەھدىت يولىغا كىردى. ئاۋۋال ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇشتى، مانا ئەمدى شەھىرىدىن قوغلىماقچى بولۇشتى، ئۇنى قوغلىنىش ياكى ئۆز دىنلىرىغا يەنى دەرەخ ۋە ئوت - چۆپلەرگە چوقۇنىدىغان دىنغا قايتىشتىن بىرىنى تاللىۋېلىشقا مەجبۇرلىدى.

شۇئەيب ئۇلارنىڭ دىنلىرىغا قايتىش مەسىلىسىنىڭ، ئۆزلىرى ئارىسىدا يۈز بەرگەن تالاش - تارتىشتىكى مەسىلىلەر ئارىسىدا بولمىغان بىر مەسىلە ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. الله ئۇنى ئۇلارنىڭ دىنىدىن قۇتۇلدۇرغان تۇرسا، ئۇ يەنە نېمە ئۈچۈن ئۇ دىنغا قايتسۇن؟ ئۇ ئۆزى ئۇلارنى تەۋھىدكە چاقىرىۋاتسا، ئۇلار قانداق قىلىپ ئۇنى شېرىك ئەقىدىگە ۋە ئىنكار قىلىشقا چاقىرالايدۇ؟ ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئوخشاش مۇئامىلىدە بولمايدۇ؟ ئۇ ئۇلارغا

[1] سۈرە ھۇد 92 - ئايەتنىڭ.
[2] سۈرە ئەئراف 88 - ئايەت.

www.munber.org

مۇلايىم ۋە ئىللىق مۇئامىلە قىلغان تۇرۇپ، ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا قوپاللىق بىلەن تەھدىت قىلىدۇ؟

شۇئەيب بىلەن قەۋمى ئارىسىدىكى تالاش ـ تارتىش داۋاملاشتى. شۇئەيبمۇ يۇرت چوڭلىرى ۋە كاتتىلارغا بولغان دەۋىتىنى قەتئىي داۋاملاشتۇردى. ئەمما ئۇلاردىن ئۈمىدى ئۈزۈلگەنلىكى ئوچۇق كۆرۈنمەكتە ئىدى. ئۇلار الله دىن يۈز ئۆرۈگەندى، ئۇنى تەرك ئەتكەندى:

﴿شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مېنىڭ قەۋم قېرىنداشلىرىم سىلەرگە الله دىنمۇ ئەتىۋارلىقمۇ؟ سىلەر الله نى ئارقاڭلارغا چۆرۈۋەتتىڭلار (يەنى الله غا ئىتائەت قىلمىدىڭلار ۋە الله نى ئۇلۇغلىمىدىڭلار)، پەرۋەردىگارىم سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن ئەلۋەتتە تولۇق خەۋەرداردۇر. ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز يولۇڭلار بويىچە ھەرىكەت قىلىڭلار، مەنمۇ ئەلۋەتتە ئۆز يولۇم بويىچە ھەرىكەت قىلاي! ئۇزاققا قالماي كىمنىڭ رەسۋا قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقى ۋە كىمنىڭ يالغانچى ئىكەنلىكىنى بىلىسىلەر، (ئىشىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار! شۈبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە كۈتىمەن»﴾.[1]

شۇئەيب ئۇلاردىن ۋاز كەچتى. ئۇلار الله نى تەرك ئەتتى، ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى، ئۇنىڭغا سېھىرلەنگەن ۋە يالغانچى دەپ قارا چاپلىدى.

ھەممەيلەن ئۆز ھالىغا قارىسۇن! الله نىڭ بۇيرۇقىنى كۈتسۇن! ئۇلار قايتىدىن ھەرىكەتلىنىپ ئۇنىڭغا قارشى چىقىشقا ئۇرۇندى.

ئەگەر ئۇ راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولسا، ئاسماننىڭ بىر پارچىسىنى ئۈستىلىرىگە چۈشۈرۈشىنى تەلەپ قىلدى.

ئۇنىڭدىن الله نىڭ ئازابىنىڭ كېلىشىنى تەلەپ قىلىشتى.

قېنى؟ قېنى؟ ئازاب نېمە ئۈچۈن كەلمەيدۇ؟

ئۇلار ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى، شۇئەيب الله نىڭ ئەمرىنى كۈتمەكتە ئىدى.

الله ئۇنىڭغا مۇسۇلمانلارنى ئېلىپ شەھەردىن چىقىپ كېتىشىنى بۇيرىدى. شۇئەيب شەھەردىن چىقتى. ئۇلۇغ الله نىڭ ئەمرى كەلدى.

﴿بىزنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانىمىز چۈشكەن چاغدا، شۇئەيبنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىمان ئېيتقانلارنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتۇلدۇردۇق، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارغا قاتتىق ئاۋاز (دىن پەيدا بولغان زىلزىلە) يۈزلەندى، ئۇلار ئۆز ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى﴾.[2]

بۇ بىر قاتتىق ئاۋاز...

[1] سۈرە ھۇد 92 ـ 93 ـ ئايەتلەر.
[2] سۈرە ھۇد 94 ـ ئايەت.

www.munber.org

ئۇلارغا ئۇستىلىرىدىكى بۇلۇتتىن كەلگەن ئاۋاز. بەلكىم ئۇلار ئۇ بۇلۇتتىن ياغىدىغان يامغۇردىن خۇشال بولۇشقاندى.

ئەمما ئۇلار بىردىنلا ئۆزلىرىگە بۈيۈك بىر كۈننىڭ، يەنى بۈيۈك بىر ئازابنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلدى.

ئىش ئاياغلاشتى.

ئۇلارغا ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان يەردە قاتۇرۇپ قويىدىغان بىر ئاۋاز كەلدى. بۇ ئاۋاز جېنى بار ھەر قانداق مەخلۇقاتنى سوقتى. ئۇلار قىمىرلىيالمىدى، يۈگۈرەلمىدى، يوشۇرۇنالمىدى، ئۆزلىرىنى قۇتۇلدۇرالمىدى.

ئولتۇرغان پېتى قاتتىق ئاۋازدىن قېتىپ قېلىشتى.

قىسسە تۈگىدى.

www.munber.org